

תיירות ← **חופשות בחו"ל**

מסביב לעולם

10 עד 12 בספטמבר

לונדון, פסטיבל התמזה

רגע לפני שהסתיו נופל על לונדון במלוא עונו, חוגגים תושבי העיר פסטיבל מקומי נחמד במיוחד: The Mayor's Thames Festival. על הגדה הימנית של התמוזה, בפארקים ובקטעי הטיילת, במיוחד בחלק שבין גשר ווסטמינסטר לטאוור ברידג', מתקיים שפע של אירועים: תיאטרון רחוב, מיצבי אמנות, הופעות חיות של מוזיקאים, וגם תהלוכות קרנבל ססגוניות ושוקי אוכל ואמנויות. רבים מהאירועים מתאימים גם לילדים, עם ליצנים וגם הופעות קרקס, ובערב האחרון מתקיימים קרנבל לילי ותצוגת זיקוקים גדולה על גדת הנهر. הכניסה חופשית.

איפה: לונדון

מתי: 10-11 בספטמבר. מופע הזיקוקים: 21:45

אײַנטרײַט: www.thamesfestival.org

שווייץ, מסלול הגורמה

מדי שנה, ביום ראשון השני של חודש ספטמבר, מתקיים בעיירה מונטריי בשווייץ אירוע קולינרי חיירות, שתיים מרחבי העולם עולים אליו לרגל. זהו "מסלול הגורמה" (Route Gourmande), חמישה קילומטרים של הליכה ברגל באזור כרמים ובנופים יפים, וכולו מנוקד בתחנות עצירה ומנוחה. בתחנות האלה ממתנות לצועדים טעימות ממנות הדגל של מיטב השפים באזור ומשל יינות האזור.

איפה: מונטרִיי, שווייץ

מתי: 11 בספטמבר

אײַנזען: www.routegourmande.ch

צרפת, חגיגות הפאטה

רק צרפתים יכולים לחשוב על פסטיבל שלם שמוקדש לפאטה (pâté); למשל בעיירה Baccarat במחוז לורן. שם נהגים מאוד במאכל המקומי שלהם - פאטה המוגש בתוך מאפה - שייסדו פסטיבל שלם לכבודו. שיא האירוע הוא פאטה ענקי ותחרות "אכול (פאטה) ככל יכולתך", אבל לצד האירועים הללו יש גם תהלוכות, הופעות, שוקי עתיקות ועוד. אם אתם כבר שם, אפשר גם לטעום מאכל מפורסם אחר מהסביבה, קיש לורן, אף שזו לא החגיגה שלו.

איפה: Baccarat, מחוז לורן

מתי: 10-11 בספטמבר

סין והמגזר, חגיגות הסתיו

ההר הכי גבוה

ההר הגבוה ביותר בארמניה הוא הר ארגאטס (Aragats).
להר הגיעו כמה פסגות, שביניהן אגם קרוז'ני. הגבוהה
שכפסגות מתנשאת לגובה 4,095 מטרים. ההעפלה אל
האגם ואל הפסגות מתאפשרת ברגל בלבד, אולם את
כל מורדותיו המערביים המגוננים חוצות דרכי עפר
פתלתלות. מכט דרומה זיכה אותנו בתצפיות יפות אל
פאתות עמק הארצס (Araks) ואל הר הארטס שנמצא

כיום מעבר לגבול, בידי טורקיה, ושאליו כל בני הארץ נושאים את עיניהם.

אחד המפגשים המעניינים שיזמה נינה לפני כמה שנים היה טיול ל"ארמניה הגדולה", שכלל אתרים ארמניים בטורקיה. היא התלוותה לקבוצה של חברים, וימים לפני כן נדרה שנתה בפחד מפני תצפית הגבול.

בשיפולי הדרומיים של ההר, בנדרה 3,190 מטרים, נמצא "אגם האבן" (Karl Lich). כנורה אליו ביקרנו

מקור השם במאכל מסורתי שמקובל לאכול בסעודה הזו - עוגות בצורת ירח עם מילוי מתוק.

מחצית יום וגם את השחרור מעול הכיבוש המונגולי במאה ה-14. מסופר על תחילת העונות המזולות והחדרו פתקים, וכן העבירו הקושרים מסרים תחת אפר של הכובש. התקיפה התרחשה בחג, בשיא הירח המלא, וכן השתחררה סין מהכיבוש המונגולי.

תמונת מארמניה. בניזון השעון: מצודת אמבר, המכונה "הבליה גנישה", מעל האבנים קראחובג, המכונה "סטטנאג". הארמני, שלכת ומתנווית ומראות אדמית הכפרית

כחורכות מצודת אמברד (Amberd), כל ששרד מהמצודה מהמאה ה-11 הוא חלק מביצוריה, מגדול העז, הכנסייה הגדולה ושרידיים מבית המרחץ. אף שפירוש שמה של המצודה הוא "הכלי נגיש", מאה

ה-14 נפלה בידי לגיונותיו של האמיר טימור ומאז

נותרה בחורבנה.

תחתית הקניון והעפלונו בדרך החלולה שהתפתלה במעלה הגרעית. נהר הוֹדְרוֹ, שהלך והתרחק ממתיצתו, שקרם כגון ממועז הציפור. ביום המצוק פתחו לפתע הנוף לרמה רחבה שבה הכפר אודוון (Odzun). עתה ניתן היה להבין היטב כיצד נוצר הנוף המיוחד: שפך אלפי שנים נסחמו ערוציו העמוק של הנהל על־ידי אשף כולת אדיר, שגובשו מאות מטרים. לימים התחתר הנהל בבלות וכך נוצר קניון בתוך קניון, שכבתוך הרמה הבלונית הצחייה לשנים על־ידי הערוץ העמוק. רוב רובה של ארמניה היא בלונית.

הארמנים מתנאים בכך שכבר בראשית הבריאה ניסה אותם אלוליים כשנתן להם את הארץ הקשה, מכול, וכן חרף אתם הם למדו להוציאם להם מהטעל. כמו בכל מקום אחר במדינה הדתית הזו, גם בלב אודון נמצאה כנסייה עתיקה גדולה מיות ורכת חור קרומים. בחצרה ניצבו שתי אבנים מחורדות, דמויות מחטים בגובה כמה מטרים, שעליהן תבליטים מסתוריים, מהוהים.

אדם מבוגר, מתושבי המקום, מיהר לספר לי על קרובת האתר. הוא תיאר באוויני עבר מפואר, בינה על ימי השפע של התקופה הסובייטית, אך לאחר מכן מיהר להתחזק כמי שמשכנע את עצמו, שיבה את העצמאות, והדיש שחזר מהקולוניסטים, ראש הכנסייה הארמנית, נולד כאן.

מותיירים את האהבה בלתי ממומשת ואת העדרה והכאב בצוים. ככה זה באגדות, וככה זה באתוס המכונן של העם כולו, המתפרש על צליבת המשיח, על זניחת אהבת אדם, וטקוהו לאירוע מורשס ולאנולה. מתוך זמן קצר התמסר הג'פ' לנפוליון הדרדך בתחתיתו של קניון ארץ ומעמיק. כותלי הגיא היו מכוסים יער עבות, והרף צבעי כולל פריכה בצבע היער בגוני ירוק מרעננים של לבלב ושל מריבה.

המשמש כבר נטתה לשקוץ, ואנו העפלנו אל הכפר האגספ (Haghsap), שבו נמזר ימינו מרהיב, הנושא אותו שם. את הלילה עשינו בבית הירחמיט קטן, שנקרא נפתח. בנוסף אליו ולנהג באו והתאספו במקום כל גדולי השחקנים בקולונות הארמני. כקול רועד מיהרה לנשט אל הספר ללי מן הניצבים לפתח, אך הם מצדדם מיהרה לבשת אליו וללחון את ידיו.

כל הגוורדיה התאספה ובאה לרגל פסטיבל ממזא"ם שחל למחרת. במהלך הלילה ריבנה הוורדיה כיין, ועימם פרצי הצחוק. על אף שכולם חזיניו את ארוחת הבוקר שלהם לשעשע שבב, הייתי היחיד שותה יישוב ליד השולחן הרחב שהיה ערוך כל טוב. כשעובתי את בית ההאחרחה, לא נשמע ממזרחים של הסלבריטאים אף רחש, למעט נחירות רמות. אני יויתרתי על פסטיבל הממוזא"ם ויצאתי לזורים.

דברים בוקר צלול וצונן אפף את הנוף. נסענו חזרה אל

ממש כפי שנקבע מראש, חיכו לו הנהג והג'ים מצדו האחר של מעבר הגבול סדחולו (Sadachol) שבחציתו מארגיניה לארמניה. הנסיעה הוו הייתה שונה מכל יתר נסיעותיו לארמניה; הפעם לא נסעתו בפני שנה את הדרכים בקבוצה. העניין היה מנת לחמנו מסלולי טיול לג'יפים עבור סוכנות הנסיעות המקומית Armenia Travel (www.armeniatravel.com) הקרובה במיוחד ללבי. את החברה מנהלת נינה דריאן (Nina Dadayan) שאיש אינה מכיר וזו שנים ולמרותי להעריך עד מאוד. במקצועה, נינה היא דוקטורט לפיזיקה. לאחר חקירת עצמאות ארמניה וקץ המלחמה עם אוזביק, נינה התרשמה שמה שארצה לחקור לו יותר מכל: את התרבות הנכספת. היא החליטה להקים חברת נסיעות. החברות הקטנות והגדול שיוע לאורמים שחללים וביסוס יומיות תיירותיות מקומיות של הלנה והסעדה (מה שמכונה כיום decortation). כעבור חמש שנים נינה החליטה לתרום מניסיון ולסייע בתכנון מסלולים של היו קיימים עד ה. הלחם וישוק לראשונה בארבע הארבע.

תקווה לאיחוד מחודש

מסדחלו המשכתי בנסיעה במעלה נהר הדבר
(Debed) השוצף. לפי אגדת עם מקומית, הנהר נעשה
גועש רק לאחר שבחורה שלא זכתה להתאחד עם אהובה
התאבדה בקפיצה אל מימיו. סיפורי עם ארמניים רבים

ארמוניה

לעתים יש גם דגי טרוטה, שמוחזקים באמבט שלתוכו מזורמים מי הפשרת שלגים.

במורד ההר פגשנו את היזידים, מיעוט שמוצאו כורדי, החי אך ורק סביב הארגסט ועליו. היזידים מקיימים ברובם אורח חיים של נוודות עונתית. בקיץ הם עולים עם עדריהם אל כרי העשב הגבוהים, ובחורף יורדים לעמקים הנמוכים, שבהם קר פחות.

ביקרנו באחד המאהלים. התקרבנו רק לאחר שקיבלנו אישור ורק לאחר שקשרו את הכלבים. ההתרגשות מכואנו הייתה רבה. מיד הומינו אותנו פנימה, וחרף סירובנו הנוחש מיהרו לאלתר בשבילנו ארוחה. כתשובה לשאלותיי אמר לי אבי המשפחה: "אנחנו בדיוק כמו הארמנים. גם אנחנו סוגרים לשמש", והסגיר את פולחן הכוכבים הייחודי שהם מקיימים עד היום.

אגמים געשיים כעיני תכלת

ביום המחרת חצינו את הרמה הגעשית הגבוהה שבין ירוואן, עיר הבירה, לאגם סוואן (Sevan). לא פסחנו על נסיעה בתחתית קניון אזאת (Azat) הצר, שבו תצורות משובשי בולת עצומות, המתנשאות באנכיות מאימת לגובה של עשרות מטרים. הקפנו את גרהארד (Geghard), "מנזר החנית" החצוב בסלע. כשהעפלנו אל מעל קו העצים נפרסה הרמה הגעשית. עתה היא הייתה יבשה לחלוטין, אך מדי אביב היא הופכת למרבד מסחרר של פרחים, שמעליו מתנשאים לועות געשיים עוטי שלג. גם כאן מסתתרים כמה אגמים געשיים, כעיני תכלת פקוחות נשאות אלי מרום. מעברה האחר של הרמה הלך ותתגלה אגם סוואן, גוף המים הגדול במדינה.

בשולי כפר ירגים התגלה לפני כמה שנים בית קברות יהודי מהמאה ה־14, הממצא היהודי היחיד במדינה. מוזר לראות בלב ארמניה מצבה ועליה חקוק באותיות עבריות: "שקר החן והבל היופי"

ארמניה. רוב ארמניה צחיחה וסלעית. במרכז: ילדים בכפר ירגיס. למטה: כנסיה יוצאת דופן, חסרת גג, שנועדה לפרשים רכובים להיכנס ולקבל את ברכת הכומר לפני היציאה לקרב

במעבר ההרים סלים ביקרנו בחאן שיירות ימיביניימי. זהו אחד ממבני החאן המרשימים ביותר שראיתי, אם לא המיוחד שבהם. בשל מיקומו בסמוך למעבר הרים קר הוא נבנה ללא חצר. המבנה כולו מקורה בגג משופע, שנועד למנוע הצטברות שלגים. כרי למנוע כניסת רוחות, הכניסה אליו נבנתה בצורה זוויתית. את החאן הקימה משפחת אורבליאן (Orbelian), משפחת אצולה ימיביניימית שכרתה ברית עם המונגולים בתקופה שהאזור כולו נכבש על־ידם. בעוד ארמניה כולה הפכה ל"ארמה חרוכה", המחוז שבבעלות האורבליאנים שגשג.

במורד הדרך ביקרנו בכפר ירגיס (Yeregis), שבמקומו היה בעבר המרכז השלטוני של אורבליאן. לפני שנים אחדות התגלה בשולי הכפר בית קברות יהודי, הממצא היהודי היחיד בארמניה. משפחת אורבליאן נתנה חסות לסוחרים ולאומנים שביקשו מקום שלי ומשגשג לחיות בו. ככל הנראה, כנסיכות אלה התיישבה כאן גם קהילה יהודית, ששרידיה נעלמו בנשיות הזמן. מוזר לראות בלב ארמניה מצבה שעליה חקוק באותיות עבריות "הבל החן ושקר היופי".

מירגיס המשכנו בדרך לעבר הכפר חרמון, שטובל במטעים ציוריים. מחרמון מטפסת הדרך אל רמה געשית נוספת, מקיפה עוד חרוט געשי ציורי וגולשת אל עבר ג'רמוק (Jermok), שבה מעיינות מינרליים. העיירה נודעה כאתר מרפא ונופש בתקופה הסובייטית. עד היום נותר בה בית מרפא מאו, שבו שרד לוח זמנים המגדיר מה היו הנופשים צריכים לעשות בכל שעה.

מג'רמוק המשכנו דרומה, אל העיר כפאן (Kapan), השוכנת בעמק, ליד הגבול האיראני. הדרך אל כפאן עברה ביערות עבותים. תוך כרי חציית הרכסים האדירים חשבתי על קסנופון, שאי־שם במאה החמישית לפני הספירה חצה את האזור מאיראן ועד טרבוון שלחופי הים השחור. בכפאן שוטטתי רגלית. חלפנו לצד כמה נהגי משאיות איראניות שעצרו לנהל, ובירכתי אותם לשלום. "וועלכום אסלאם. מאיפה אתה?", שאלו. "ישראל", עניתי. "ישראל או פלסטינ?" שאלו. "ישראל", בחרתי להיות ישר.

הם מיהרו להציע לי לשבת איתם וללגום תה ורדים ששפתו על קומקום. "תגיד שם, במדינה שלך, שהעם האיראני אוהב את ישראל. איראן לא אויבת שלכם, רק הממשלה שלנו קוקו", ביקשו ממני תוך שהם מברייגים את כף ידם המכונצת אל מול רקתם.

מדרום ארמניה שבנו לאגם סוואן והקפנו אותו ממזרח. בסמוך לכפר אייגוט (Aygut) נתקלנו בבית קברות גדול ומוזנח, שכל מצבותיו כתובות בכתב ערבי. "של מי הן?" שאלתי, הגם שניחשתי. "של הטורקים", ענה לי הנהג והתכוון לאורבייג'נים, כי הארמנים מכנים את אויביהם באותו שם. שוחחנו עם רועה מקומי שחשף בפנינו חיוך שכולו שיני זהב. למדנו ממנו שבאזור היו שישה כפרים אוורייג'ניים. כל תושביהם ברחו, כשם שכל הארמנים באורבייג'ן ברחו לארמניה. הילכתי בין המצבות, ונתקלתי במצבה שעל־י דוגמת המסרק והמספריים החקוקים עליה ניחשתי כי היא שייכת לספר הכפר. "רק המתים נשארו במקום", הרהרתי בעימותים לא לי, שמחמת נסיעותיי הרבות נעשו קרובים ללבי.
●

מידע מעשי

ניתן לטוס ישירות מישראל לארמניה עם חברת ארמנווייה (armavia) הארמנית בקו תל אביב-ירוואן (yerevan). תדירות הטיסות כפעמיים בשבוע, תלוי בעונה. ניתן להזמין דרך האתר: www.armavia.am/index/index/lang/en המחיר הממוצע לטיסה הוא כ־500 דולרים לנוסע – הלוך וחזור. יש גם שפע של טיסות לא ישירות דרך וינה, מוסקבה, ורשה, קייב וערים אירופיות שונות. גם מחיריהן בסביבות 470–500 דולרים.

יש גם כמה חברות תיירות שמוציאות טיולים לארמניה, גם אם לא למסלול המתואר בכתבה, שהוא ייחודי למדי. חלק מהטיולים מבוצעים בשילוב עם גאורגיה השכנה.

בריהו: www.breeze.co.il; **החברה הגיאוגרפית:** www.geotours.co.il;

סביב העולם: http://sviv-olam.co.il